

NEWSLETTER

KATEDRY TRESTNÍHO PRÁVA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY

No. 2/2020

(celkově 7. číslo; listopad 2020)

© Katedra trestního práva Právnické fakulty UK

EDITORIAL

Vážení čtenáři,

v aktuálním sedmém čísle Newsletteru katedry trestního práva Právnické fakulty UK Vás čeká nejprve rozhovor s JUDr. Ingrid Galovcovou, Ph.D., odbornou asistentkou naší katedry, autorkou nedávno vydané monografie o vazbě v trestním řízení. Ptali jsme se jí nejen na její profesní dráhu, ale například i na to, zda je pro její akademickou kariéru výhodou být současně advokátkou, zda vidí nějaký rozdíl mezi studiem práv na Slovensku, kde paní doktorka studovala, a mezi studiem v České republice, anebo na její koníčky a zájmy.

Na začátku listopadu po krátké nemoci zemřel dlouholetý člen a bývalý vedoucí katedry trestního práva pan prof. JUDr. Oto Novotný, CSc. Jeho osobnost, pedagogickou i vědeckou činnost si v Newsletteru katedry trestního práva připomínáme publikací Pamětního listu, který jsme panu profesorovi předali k jeho devadesátým narozeninám v roce 2018 (děkujeme za laskavý souhlas nakladatelství Leges, Praha).

Reforma právnického studia je otázkou stále aktuální, věčně živou. V rámci naší pravidelné rubriky „Dokument doby“ přinášíme materiál z roku 1948 s názvem „PŘÁVNICKÁ FAKULTA UNIVERSITY KARLOVY K REFORMĚ PŘÁVNICKÝCH STUDIÍ.“ Jeho autorem je prof. JUDr. Vladimír Solnař, DrSc., který byl řadu let vedoucím katedry trestního práva.

V Newsletteru najdete také informaci o životním jubileu vedoucího katedry trestního práva prof. JUDr. Jiřího Jelínka, CSc., kterému prezident republiky udělil při příležitosti státního svátku České republiky státní vyznamenání (Medaili Za zásluhy I. stupně).

Radostnou novinou je také posílení katedry o nového čestného člena!

Závěrem tedy můžeme opětovně zvolat: **Katedra trestního práva stále žije!**

*prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,
vedoucí katedry trestního práva*

:ROZHOVOR SE ČLENKOU KATEDRY:

JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

Ingrid Galovcová absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě v roce 2002 a ihned začala působit v advokacii, nejdříve jako advokátní koncipient, později jako advokát se zaměřením na trestní právo. Na katedře trestního práva Právnické fakulty univerzity Karlovy působila nejdříve jako interní doktorandka, pak asistentka a v současnosti jako odborná asistentka. Je autorkou monografie „Vazba v trestním řízení“, která v nedávné době vyšla v nakladatelství Leges, a mnoha dalších odborných a vědeckých publikací se zaměřením zejména na trestní právo procesní a problematiku procesních práv subjektů trestního řízení. Podílí se na výuce zabezpečované katedrou trestního práva jako přednášející a vyučující v rámci povinného základního kurzu trestní právo.

Před více než rokem se mnou podobný rozhovor vedla právě doktorka Galovcová. Pokusím se jí položit podobné otázky a na závěr zkusíme zjistit, proč přesídlila do Prahy.

ROZHOVOR:

Paní doktorko, proč jste se rozhodla pro právnickou kariéru? Bylo to samostatné, vlastní rozhodnutí, nebo rodinná tradice?

Nebyla to žádná rodinná tradice. Nikdo z mé blízké rodiny se nevěnuje právnickému povolání. Toto rozhodnutí však nevzešlo ani z nějakého ideálu o prosazování spravedlnosti, jak tomu někdy u studentů práv bývá. Spíše to souvisí s danou dobou. Devadesátá léta minulého století byly obdobím proměny společnosti a jedním z jejích aspektů byla i rozsáhlá změna normativního systému. Snažila jsem se

chápat, co a proč se ve společnosti děje a jak k tomu může docházet. Právnická fakulta tak byla spíše racionální volbou ve snaze poznat lépe novou právní regulaci, zorientovat se ve vlastních právních povinnostech a dokázat chránit svá práva. Myslím, že to souvisí s mým přesvědčením, že pokud má společnost fungovat, je nezbytné dodržovat pravidla právní regulace, jejího fungování a studium práva mi mělo umožnit blíže se s nimi seznámit. Přiznávám ale, že právnická fakulta nebyla mou jedinou volbou vysoké školy. Zabývala jsem také myšlenkou stát se učitelem historie, a

tak mé přihlášky směřovaly nejenom na právnické fakulty, ale i na filozofickou a pedagogickou fakultu. Z více vysokých škol, kam jsem byla přijata, jsem nakonec zvolila právnickou fakultu v Bratislavě. Mé učitelské ambice se naplnily až při působení na zdejší katedře trestního práva.

Pro svou profesní dráhu jste si tedy vybrala právo. Proč ale zrovna trestní právo?

Trestní právo jsem v době studia vnímala jako obor, který mi je nejvzdálenější, a tím vlastně u mne získal na atraktivitě. Přeci jen, jiné právní obory nás provázejí v běžném životě, nastudované teoretické poznatky si dokážete propojit s vlastními zkušenostmi nebo zkušenostmi lidí ve svém okolí. Ale s trestním právem je tomu jinak. Snaha dozvědět se toho co nejvíc z pro mne tak prakticky neuchopitelného oboru, mne motivovala k hlubšímu zájmu o trestní právo. Absolvovala jsem všechny možné volitelné předměty katedry trestního práva a má diplomová práce byla též z oboru trestního práva. To už jsem věděla, že trestní právo je obor, kterému se chci v budoucnu věnovat. Advokátní kancelář, do které jsem jako advokátní koncipient po skončení školy nastoupila, řešila i trestněprávní kauzy spojené s tehdejším působením zločineckých skupin působících na přelomu tisíciletí na Slovensku, čímž jsem se ihned v praxi seznamovala s tou nejzávažnější násilnou kriminalitou a již tehdy jsem pochopila, že v trestním právu asi

dvojnásob platí, že nic není černobílé a jak velký význam má respektování pravidel trestního procesu.

Proto se i v rámci působení na naší katedře věnujete převážně procesnímu právu?

Myslím, že ano. I když v trestněprávní vědě má primární postavení trestní právo hmotné a procesní úprava představuje „pouze“ prostředek jeho realizace, právě tato realizace a způsob, jakým k ní dochází, má v konečném důsledku naplnit zamýšlený účel, tj. odhalení a spravedlivé potrestání pachatele. V konkrétním případě až na výjimky neexistuje reálná možnost orgánů činných v trestním řízení ovlivnit, jestli se pachatel trestněprávního jednání dopustí, ale jejich vliv na dovození adekvátních důsledků spjatých s takovýmto jednáním je zcela zásadní. Ze zkušeností z advokátní praxe vím, jak vážné následky může mít neprofesionalita a pochybení orgánů činných v trestním řízení. V trestním řízení nemůže platit pravidlo „účel světí prostředky“, jak se bohužel někteří domnívají. Jen důsledné respektování procesních postupů a procesních práv subjektů trestního řízení může zabránit excesům v podobě nepoužitelnosti důkazů nebo neodůvodněného trestního stíhání na politickou nebo jinou objednávku. Možnosti precizace procesní trestněprávní úpravy a zejména její interpretace a aplikace způsobem respektujícím i ústavněprávní ochranu základních práv a svobod je tak v centru pozornosti mého odborného zájmu.

Sama jste advokátkou a v minulosti jste ji velmi aktivně vykonávala. Je výkon praxe a s tím spojené zkušenosti pro Vás výhodou při působení na fakultě?

Určitě ano. I když se advokacii nyní nevěnuji naplno jako kdysi, mé působení v advokátní kanceláři mi umožňuje zůstat v kontaktu s realitou praxe. Přiznávám ale, že v některých případech to může být až frustrující, zejména když se setkáváte s návrhy nebo rozhodnutími orgánů činných v trestním řízení obsahujícími chyby v interpretaci nebo aplikaci právních předpisů, které byste jako učitel neodpustil ani studentovi u zkoušky. Výkon praxe mi také umožňuje nahlížet na teoretické otázky i z jiné (praktické) perspektivy a dokáží tak studenty upozornit na možné nedostatky nebo problémy, které mohou být s uplatňováním konkrétního institutu v praxi spjaté.

Vystudovala jste a několik let působila na Slovensku, vidíte nějaký rozdíl mezi studiem v Čechách a na Slovensku?

Myslím, že srovnání mého studia se studiem dnešních studentů na Právnické fakultě Univerzity Karlovy by nebylo jenom srovnáním studia v Čechách a na Slovensku. Zásadním asi nebude ta rozdílnost geografická, spíše je rozdíl dán uplynutím doby dvaceti let. Odlišnost plyne již ze samotného procesu přijímání na školu. V době, kdy jsem se hlásila na práva, byl veliký přetlak uchazečů a přijetí bylo podmíněno nejen výbornými výsledky středoškolského studia, ale i

zvládnutím náročného přijímacího řízení.

Procentuální úspěšnost přijatých z celkového počtu přihlášených byla nízká. To se odrazilo i v dalším přístupu ke studiu. Pokud se tedy uchazeč na školu dostal, snažil se ji i úspěšně dokončit a věnoval tomu odpovídající úsilí. Jen málokdo vedle studia i pracoval. Když tak, jednalo se pouze o časově omezené brigády, nikoliv o soustavný výkon práce, který by měl vliv na účast na výuce nebo přípravě na semináře a zkoušky.

Tehdejší absence sociálních sítí měla též za následek, že spolužáci mezi sebou více komunikovali napřímo, více se vzájemně poznali, a to i díky tomu, že rozvrh byl vytvářen pro stanovené kroužky, tj. stejnou skupinu studentů, kteří vlastně všechny povinné předměty po dobu celého studia navštěvovali společně, čímž se blíže poznali a komunikovali navzájem. A pomáhali si. Dnes se studenti mezi sebou na semináři často neznají, mají problém vzájemně komunikovat, natož spolupracovat na společném úkolu. Mám pocit, že každý se snaží prosadit sám a nějakou společnou, kolektivní snahu nepozorují.

Rozdíl je i v možnostech, které současní studenti při svém studiu mají. Nejde jenom o možnosti vycestovat na zahraniční studijní pobyt, ale i o přístup k odborným zdrojům, automatizovaným právním systémům, alternativním učebním textům, apod. Já jsem z generace studentů, která si sbírky zákonů chodila kupovat v jejich originální tištěné podobě a svou diplomovou práci psala ručně v knihovně, a pak nechávala

přepisovat její konečnou verzi v tiskařském centru.

Také by nás zajímalo, co Vás vedlo k přestěhování do Čech a je něco, co Vám v Čechách chybí?

Rozhodnutí o přestěhování se do Čech bylo následkem více okolností v mém osobním, ale i profesním životě. Po rozhodnutí odstěhovat se ze Slovenska byla Praha, resp. její okolí jasná volba, protože manžel tady dlouhodobě žil, byl zde sociálně ukotven. Osobně jsem si však nedokázala představit žít ve velkoměstě, potřebuji žít v klidném a tichém prostředí s přírodou na dosah. Kompromisem tedy bylo bydlení mimo Prahu, ale v dojezdové vzdálenosti. A jestli mi něco chybí? Myslím, že po těch letech života tady už ne. Ze začátku to bylo náročnější. I když je to odstěhování jen do blízké ciziny, vlastně jsem zpřetrhala všechny profesní i osobní vazby a začínala v pro mne neznámém prostředí nanovo. Teď ale mám práci, která mne naplňuje, kolegy, kterých si vážím a i pár nových kamarádů, se kterými se mohu setkávat. Tedy pokud zrovna není nouzový stav a zákaz vycházení ☺.

Paní doktoro, dovolu mi i otázku ze soukromého života. Jaké máte koníčky či zájmy ve svém volném čase?

Já vlastně ani nijak striktně nerozlišuji mezi pracovním a volným časem. Moje práce je mým koníčkem, takže v čase, který bych mohla označit za „volný“, ráda čtu odbornou literaturu, popř. analyzuji nějakou zajímavou trestněprávní kauzu. Je to pro mne

způsob relaxace. Obzvlášť když mi přitom dělá společnost můj domácí mazlíček. Je to pes plemene bordeauxská doga, což je nádherné a svou povahou úžasné a oddané plemeno, které touží být neustále nablízku svému majiteli. Sedět v křesle u krbu se zajímavou knihou, hrnkem černého čaje v ruce a mým pejskem u nohou je pro mne ideální způsob trávení volného času, který si ráda dopřeji ☺.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor vedla Doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D., bývalá školitelka doktorky Ingrid Galovcové

Jubilant profesor Jiří Jelínek obdržel státní vyznamenání

Hned dvě velké podzimní významné události se pojí se jménem profesora Jiřího Jelínka, vedoucího katedry trestního práva.

V inspirujícím prostředí Letenského zámečku v Praze se dne 22. 9. 2020 konalo přátelské setkání zorganizované Nakladatelstvím Leges Praha, které bylo spojeno s předáním Pocty profesoru Jiřímu Jelínkovi, vedoucímu katedry trestního práva PF UK. Pocta vyšla u příležitosti jeho 65. narozenin a její anotaci uvádíme v další části Newsletteru.

Blahopřát přišli kolegyně a kolegové z Právnické fakulty, spolužáci, trestní soudci i soudkyně, advokáti, bývalí studenti i současní studenti. Blahopřát přišli také zástupci Metropolitní univerzity Praha, kde profesor Jiří Jelínek působí ve vedlejším úvazku.

K přátelské atmosféře přispělo i krásné, téměř letní počasí, které ten den bylo. Přinášíme několik fotografií, ilustrujících přátelskou, srdečnou a uvolněnou atmosféru, ve které se setkání konalo.

Druhou velkou událostí byla oslava Dne vzniku samostatného Československa (28. 10. 2020), kdy při této příležitosti byl pan profesor prezidentem České republiky vyznamenán Medailí Za zásluhy I. stupně - za zásluhy o stát v oblasti výchovy a školství.

Rektor Univerzity Karlovy, J. M. pan prof. MUDr. Tomáš Zima, Dr.Sc., MBA, zaslal profesoru Jiřímu Jelínkovi blahopřejný dopis, ve kterém vyzdvihl zejména vynikající odborné a pedagogické výsledky profesora Jiřího Jelínka v oboru trestního práva, kriminologie a kriminalistiky.

Panu profesorovi k jeho životnímu jubileu a k udělenému státnímu vyznamenání upřímně blahopřejeme a přejeme mnoho sil a pevné zdraví do další let!

Kolektiv členů katedry trestního práva

Knih bylo více než dost...

O úvodní slovo se postaraly doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D., (editorka Pocty) a JUDr. Jana Sladká Hyklová, Ph.D. (šéfredaktorka Nakladatelství Leges).

JUDr. Simona Heranová, Ph.D. a JUDr. Pavla Augustinová (předsedkyně senátu Vrchního soudu v Praze) úsměvem vyjadřují radost, že mohly být na setkání k oslavě narozenin profesora Jiřího Jelínka.

Nechyběl ani klavírní doprovod...

NOVÝ ČESTNÝ ČLEN KATEDRY TRESTNÍHO PRÁVA

Koncem října se katedra trestního práva rozrostla o nového čestného člena. JUDr. Kataríně Tejské, Ph.D., která se nyní vedle akademické činnosti věnuje také rodičovským povinnostem, se dne 23.10.2020 narodil syn Adam, kterému do života přejeme hodně zdraví, štěstí a samozřejmě také trestněprávní vlohy.

Adam Tejský - budoucí naděje trestněprávní vědy

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA KATEDRY:¹

Pocta Jiřímu Jelínkovi

Pocta prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. vychází u příležitosti 65. narozenin profesora Právnické fakulty Univerzity Karlovy, předního českého právníka, jednoho z nejvýznamnějších odborníků na trestní právo a kriminologii v České republice, který je respektován i v zahraničí. Kniha obsahuje statě 46 autorů, významných osobností české i zahraniční právní teorie i praxe, a to nejen z trestního práva, ale i ostatních oborů. Statě jsou tematicky zaměřeny především k hlavním oblastem dlouhodobého profesního zájmu profesora Jelínka, jako jsou trestní odpovědnost právnických osob, trestní právo Evropské unie, právní úprava terorismu, použitelnost některých důkazů v trestním řízení, nebo postavení

poškozeného v trestním řízení. Mnozí autoři následují příklad profesora Jelínka a ve svém příspěvku reagují na aktuální celospolečenské problémy v trestněprávním kontextu. Rozhovor Simony Heranové s Jiřím Jelínkem v závěru publikace představuje jubilanta také jako inspirujícího učitele a pohotového a originálního řečníka.

Vazba v trestním řízení

Nová monografie z pera JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D., členky katedry trestního práva. Vazba je tradičním institutem trestního práva procesního. Představuje procesní institut, který výrazně zasahuje do osobní svobody obviněného, přičemž k tomuto zásahu dochází v době, kdy o jeho vině ještě nebylo rozhodnuto. Vazba je tak realizována vůči osobě, již svědčí presumpce nevin. Monografie se zabývá otázkou respektování výjimečnosti ukládání vazby jako opatření ultima ratio nejen z hlediska zákonné úpravy podmínek jejího ukládání, ale i přístupu aplikační praxe. Nahlíží na institut vazby a jeho právní úpravu v českém trestním řádu i optikou mezinárodních standardů a požadavků vyplývajících z principu spravedlivého procesu. Poukazuje na problematické aspekty současné české právní úpravy a zamýšlí se, zda a v jaké míře jsou nutné legislativní změny.

¹ Při zpracování této části byly využity veřejně dostupné anotace monografií.

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA NA NOCI FAKULTY

Ve středu dne 11. 11. 2020 se konala tradiční celofakultní akce Noc Fakulty, tentokrát s přívlastkem „Noc Fakulty 2020 – Fakulta 4.0“.

Této akce, která se s ohledem na koronavirovou krizi konala online (webinářovou formou), se jako vystupující zúčastnili dva naši učitelé: Doktor Jiří Mulák s přednáškou „**Základní zásady trestního řízení – dogmata nebo stigmata?**“ a také doktor Marek Dvořák s tématem „**Rekognice osob aneb nevinní za mřížemi**“.

21:00 - 22:00

**ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ -
DOGMATA NEBO STIGMATA?**

JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

NOC FAKULTY
FAKULTA 4.0

23:00 - 00:00

**REKOGNICE OSOB ANEB NEVINNÍ
ZA MŘÍŽEMI**

JUDr. Bc. Marek Dvořák

NOC FAKULTY
FAKULTA 4.0

PAMĚTNÍ LIST

prof. JUDr. Oto Novotný, CSc.

90 let

Dne 31. května 2018 oslaví vzácné životní jubileum prof. JUDr. Oto Novotný, CSc., významný představitel české trestněprávní nauky, uznávaný odborník v oboru kriminologie a penologie a vynikající pedagog, který své celoživotní působení spojil s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Jeho osobnost je dlouhodobě spjata s úsilím o pokrokovou reformu trestního práva a vězeňského systému, s prosazováním myšlenek právního státu, zejména zásad demokraticismu a humanismu v trestním právu.

Při příležitosti jeho devadesátých narozenin je na místě připomenout především jeho rozsáhlou vědeckou práci, čítající monografická díla, četné studie, články a expertizy. Nejvýznamnější místo mezi nimi bezesporu patří knize „O trestu a vězeňství“, která vyšla v 1. vydání v roce 1967. V ní obsažená kritická analýza tehdejšího trestního zákonodárství, justiční a vězeňské praxe, opírající se o řadu empirických zkoumání provedených prof. Novotným v českých a slovenských věznicích, se setkala v době svého vydání s velkým zájmem u nás i v zahraničí a ovlivňuje generace právníků a penologů i dnes. Z řady stále aktuálních myšlenek je možno uvést například požadavek spravedlivosti trestu, pojetí vězeňské výchovy jako procesu kladoucího důraz na podporu a rozvoj pozitivních vlastností odsouzeného nebo nezbytnost postpenitenciární péče jako jednoho ze zásadních faktorů pro potlačení recidivy.

Přehlédnout nelze i další reformní aktivity prof. Novotného v 60. letech minulého století. Svým článkem v časopisu Právník otevřel otázku trestu smrti, která se v období Pražského jara stala předmětem rozsáhlých diskusí. Pod jeho vedením pak byla zpracována obsáhlá expertní studie k problematice zrušení trestu smrti pro tehdejší Federální shromáždění. Ve funkci ředitele Výzkumného ústavu kriminologického, kterou vykonával v letech 1967 až 1971 vedle práce na fakultě, se zasadil o rozšíření výzkumů na oblast kriminální recidivy a právního vědomí, výrazně přispěl ke vzniku experimentálního střediska ambulantní nápravné péče v Praze na Řásnovce, k celostátnímu zavedení institutu sociálních kurátorů a k přesunu vězeňství z resortu ministerstva vnitra do resortu ministerstva spravedlnosti. Ústav se pod jeho vedením rovněž angažoval v prosazování vybraných právně politických a kriminálně politických postulátů (viz

Memorandum VÚK publikované v časopisu Socialistická zákonost v roce 1968, v němž byl i požadavek vypustit z Ústavy čl. 4 o vedoucí úloze KSČ).

S nástupem tzv. normalizačního období na počátku 70. let musel odejít z kriminologického ústavu a na fakultě mu bylo po celá 70. a 80. léta zakázáno přednášet a publikovat. Pokračování ve vědeckopedagogické práci mu tak bylo znemožněno v životním období, které bývá u vědce nejproduktivnější.

Po listopadové revoluci v roce 1989 stál po dobu 15 let v čele katedry trestního práva. Ve své vědecké práci se začal ihned intenzivně věnovat vytváření teoretických předpokladů pro rekonstrukci trestního práva hmotného, kterým zasvětil celou řadu svých článků a statí. Náměty a podněty pro rekonstrukci rovněž vtělil do učebnice trestního práva hmotného, která pod jeho vedením vyšla v šesti vydáních. Významně se podílel i na samotných rekonstrukčních pracích, z nichž vzešel nový trestní zákoník.

Stranou jeho pozornosti nezůstávaly a nezůstávají ani jiné trestně politické a celospolečenské problémy. V reakci na vzestup kriminality po roce 1989 se podílel na zpracování návrhu dokumentu pro Český helsinský výbor „Právo občanů na bezpečnost“, který obsahoval celou soustavu opatření proti kriminalitě, jež stát posléze postupně uskutečňoval. V sérii článků se také zabýval zkoumáním složité problematiky hospodářské kriminality a jejího potírání. V posledních letech pak publikoval články zaměřené na řešení zvláště naléhavých juristických problémů (např. Dokonalá práva a svobody a nedostatečné plnění povinností. Právník, 2010, č. 8, nebo Hypertrofie práva, její aspekty a jak jí čelit. Právník, 2016, č. 7).

Ocenění práce jubilanta by nebylo úplné, kdyby nebyla zmíněna jeho činnost pedagogická. Vedle studenty oceňované učebnice trestního práva hmotného, kladoucí důraz na spojení teoretických výkladů s praxí, napsal spolu s dalšími autory také úspěšnou učebnici kriminologie, která vyšla ve třech vydáních. Jeho přednášky se vždy těšily velkému zájmu studentů pro jejich hlubokou promyšlenost, úsporný a přitom vysoce srozumitelný a přesvědčivý výklad. Na výuce trestního práva na Právnické fakultě UK participuje i v současnosti. Svě bohaté znalosti a zkušenosti předává vybraným studentům a studentkám s hlubším zájmem o obor trestního práva jako vedoucí učitel vědeckého semináře.

Za celoživotní vědeckopedagogickou práci po zásluze obdržel řadu ocenění, z nichž si patrně nejvíce váží tři knih, které byly vydány jako pocty k jeho životním jubileím (1998 – vyd. Codex Bohemia, 2008 – vyd. ASPI, 2013 – Policejní akademie ČR)

a které obsahují pojednání z trestněprávní nauky, kriminologie a dalších oborů od několika desítek autorek a autorů.

Jubilantovi přejeme do dalšího života pevné zdraví a neutuchající zájem o jeho milované vědní obory.

JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Výběr z díla jubilantova

O funkci a základních zásadách trestního práva

Z článku Právní stát a trestní právo. Právo a zákonost, 1991, č. 1, s. 14–26.

„Spojitost trestního práva s demokracií je v prvé řadě v tom, že jí garantuje patřičný prostor a že v žádném případě nezasahuje do společenského, politického a hospodářského života za jiným cílem než k ochraně před kriminalitou. Trestní právo nesmí řešit problémy, k jejichž řešení jsou adekvátní prostředky politické, hospodářské, výchovné a jiné a nesmí ani suplovat ostatní právní odvětví. **Základní funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou**, tj. boj s trestnými činy, za které lze považovat pouze činy vyššího stupně nebezpečnosti pro společnost (pro chráněné společenské hodnoty). Jako součást systému sociální a státní kontroly se musí trestní právo soustředit a omezit na ochranu před kriminalitou, musí významně přispívat k udržení kriminality v patřičných mezích a podle možností i k jejímu omezení, přičemž musí být v souladu s demokratickými kriminálně politickými a právními vymoženostmi i utvářeno.“ (s. 14–15)

„Podstata problému je v tom, že trestní právo disponuje těmi nejcitelnějšími prostředky státního donucení, které značně zasahují do práv a svobod občanů a jejich blízkých a mohou vyvolat i řadu vedlejších negativních účinků. Proto legitimitu trestněprávních zásahů může odůvodnit výlučně nutnost ochrany elementárních právních hodnot před činy zvláště nebezpečnými pro společnost s tím, že neexistuje jiné řešení než trestněprávní a že pasivita státu by mohla vést ke svémoci či svépomoci občanů a k chaosu. Trestněprávní řešení představuje tedy „ultima ratio“ pro zákonodárce i pro soudce. Ani přísnější trestní sankce není oprávněná, postačí-li mírnější. Snad nejvýstižněji by bylo mluvit o **zásadě subsidiarity represe nebo o zásadě minimalizace represe**.“ (s. 16–17)

„Prvořadá orientace trestního práva na **ochranu člověka, jeho práv a svobod** by se měla promítnout i do řešení otázek systematického členění zvláštní části trestního práva. Podle logiky podaného výkladu by bylo vhodné situovat skupiny trestných činů proti člověku a jeho právům (včetně mezinárodních zločinů v užším smyslu) do první poloviny zvláštní části, skupiny trestných činů proti úřadům, soudnictví a státu do druhé poloviny zvláštní části a na závěr dát takové speciální skupiny, jako jsou zejména trestné činy vojenské. Ve zkratce řečeno, je logičtější začít katalog trestných činů místo vlastizrady vraždou.“ (s. 19)

„Jiný okruh koncepčních otázek vyplývá ze **zásady odpovědnosti za vinu**. Demokratické trestní právo je konstituováno na odpovědnosti pachatele za spáchaný trestný čin, který je mu možno a třeba vytknout. Někdy se vina ztotožňuje se zavrženíhodností činu. Nepochybně musí zavrženíhodnosti činu odpovídat spravedlivost rozsudku i spravedlivost trestu. V tomto smyslu odůvodňuje vina trestní odpovědnost i míru trestu. Nespravedlivý rozsudek a trest nejen nechrání společnost před trestnými činy či chrání ji špatně, ale i narušuje společenské vztahy, na kterých je založena. Z velmi naivních východisek pramení představa, že je možné upevnit společnost porušováním právních norem v neprospěch recidivistů nebo ve prospěch zasloužilých občanů. Charakter trestu jako právního následku trestného činu je odůvodněn myšlenkou odpovědnosti za vinu a myšlenkou zákonnosti. Právo, zákonnost, právní jistota, právní stát, kterých si po zkušenostech z minulosti začínáme konečně plně vážit, jsou neodmyslitelné od odpovědnosti za jednání. Rovnost všech občanů před trestním zákonem předpokládá, že občan vstupuje do právní sféry teprve svým činem.“ (s. 19–20)

„Mezi učením o právním státě a trestním právem existují ovšem rovněž mnohé spojitosti determinující **formu trestního práva**, která je zárukou správné funkce trestního práva a zábranou proti jeho zneužití a libovůli, což má v trestněprávní oblasti zvláštní relevanci.

Mezi formálními hledisky má kardinální význam **zásada „žádný trestný čin, žádný trest bez zákona“** (nullum crimen, nulla poena sine lege). ... Ze zásady plyne, že trestní právo musí obsahovat uzavřený katalog trestných činů a uzavřený katalog trestů a je tedy zakázána analogie při řešení otázek zvláštní i obecné části v neprospěch pachatele (in malam partem). Konečně je třeba zásadu interpretovat tak, že katalog trestných činů musí obsahovat nejen výčet všech trestných činů podle jejich názvu, avšak i jejich dostatečně určité, jasné a přesné definice a že katalog

trestů musí zahrnovat nejen druhy trestů, avšak i dostatečně určitá vodítka pro výběr druhu trestu a jeho výměry.

První význam zákonných definic trestných činů vyplývá z hledisek společenských a právně politických. V podobě zákonných definic trestných činů publikuje stát seznam činů, které považuje za antisociální nebo asociální (přesněji za zvláště škodlivé pro společnost a zavrženíhodné), a tím formuluje důležitá pravidla pro chování lidí v občanské a politické společnosti. Druhý význam zákonných definic trestných činů záleží v tom, že jimi stát stanoví zákonné limity omezující zákonná práva a svobody občanů. Třetí význam zákonných definic trestných činů tkví v tom, že jsou stěžejním elementem trestněprávních norem a že jejich jakost je zárukou zákonnosti trestněprávního postihu. Ve všech těchto směrech záleží na náležitě **určitosti, jasnosti a přesnosti** zákonných formulací.“ (s. 20–21)

„Požadavek náležité určitosti je třeba uplatnit i v oblasti zákonné úpravy systému trestů a ochranných opatření, která musí respektovat zásadu zákonnosti i individualizace trestního postihu. Optimální jsou trestní sankce (sazby) relativně určité.“ (s. 23)

O formálním pojetí trestného činu

Z článku Kriminalita, trestní právo, kodifikace (vybrané problémy). Trestní právo, 1998, č. 10, s. 3–11.

„Trestněprávní nauka rozlišuje materiální pojem trestného činu, kterým se nejčastěji rozumí čin společensky škodlivý, a formální pojem trestného činu, kterým je čin trestný podle platného práva. Problém vypadá zcela jinak z pohledu de lege ferenda a zcela jinak z pohledu de lege lata. De lege ferenda celá trestněprávní nauka běžně vychází z materiálního pojmu trestného činu. Podle německých autorů Mauracha a Zipfa je rozlišování mezi formálním a materiálním pojmem trestného činu proto tak důležité, že oba tyto pojmy plní zcela odlišné funkce.¹

Materiální pojem trestného činu je základem kriminalizace vybraných činů, vyjadřuje představu společnosti, jejich představitelů i odborníků o tom, co smí být pod trestem zakázáno, a je důležitým kriminálně politickým instrumentem. Formální pojem trestného činu má být naproti tomu základem platného trestního práva, má umožnit přísné rozlišování trestných činů a činů bez trestných a být tak rozhodující pro garanční funkci trestního zákona. Toto pojetí vychází ze zásady „nullum crimen sine lege“, ze které vyplývá

¹ Maurach, R., Zipf, H., Strafrecht. Allgemeiner Teil. Teilband I. Heidelberg: C.F.Müller Juristischer Verlag, 1987, s. 162.

i požadavek určitosti trestněprávních norem. Doslova nutí zákonodárce, aby dbal na propracovanost trestního práva a jeho institutů, aby usiloval o patřičnou určitost, přesnost a jasnost trestněprávních norem a vystříhal se neurčitých trestněprávních norem a neurčitých pojmů, jakým je i společenská nebezpečnost činu nebo závažnost činu. ...

V diskusích o těchto otázkách však třeba mít na paměti, že v právních řádech, ve kterých je základem platného trestního práva formální pojem trestného činu, nejsou definice trestných činů chápány většinou pouze jako formální popis jejich zákonných znaků. Nejčastěji se chápou jako popis znaků charakterizujících trestný čin jako čin společensky škodlivý, porušující právní hodnoty (objekty), před kterým je nutno společnost a její občany chránit. Při tomto přístupu má hledisko škodlivosti činu pro chráněné právní hodnoty povahu významného interpretačního principu pomáhajícího vyložit zákonnou skutkovou podstatu a její znaky podle smyslu (teleologický výklad). I při tomto pojetí se tedy vedle formálního aspektu uplatňuje aspekt materiální jako jeho korektiv. Jeho uplatnění je zde však v souladu s postulátem „nullum crimen sine lege“, neboť se uplatňuje v rámci formální zákonné úpravy trestněprávních institutů, kterou však nenahrazuje, ale pomáhá ji správně vyložit.“ (s. 10)

Z článku O pojmu trestného činu, jeho skutkové podstatě a jeho protiprávnosti. In Vanduchová, M., Hořák, J. a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 229–241.

„Trestní zákoník popisuje ve skutkových podstatách trestných činů jejich typické znaky charakterizující jejich společenskou škodlivost. Podobně popisuje u okolností vylučujících protiprávnost (nutná obrana, krajní nouze aj.) typické znaky případů, kdy o společensky škodlivé činy nejde. Nedostatek protiprávnosti je třeba však dovodit z celého právního řádu, některé okolnosti vylučující protiprávnost jsou popsány v trestním právu, jiné v právu občanském a v dalších právních odvětvích. Pokud se objeví v právu mezera, lze ji za určitých podmínek vyplnit i použitím právní normy upravující případ podobný (analogie in bonam partem). Nemělo by však být možné oprít nedostatek protiprávnosti, tedy jeho dovolenost, o pouhé konstatování, že chybí jeho společenská škodlivost. To by učinilo celou soustavu okolností vylučujících protiprávnost do určité míry zbytečnou, neboť by bylo možno ji snadno obejít. ...

Zvláštní význam má řešení problému bagatelních deliktů, které by neměly být trestné, ač formálně

znaky trestných činů nesou. Řešení problému vychází ze subsidiarity trestního práva a z jeho ochranné funkce. Trestněprávní postih musí představovat ultima ratio (nejzazší řešení). Správně stanoví ustanovení § 12 odst. 2 TrZ, že trestní zodpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Uplatnění hlediska společenské škodlivosti jako interpretačního principu umožňuje u ustanovení o méně závažných trestných činech restriktivním výkladem jejich zákonných skutkových podstat bagatelní případy eliminovat (minima non curat praetor – o drobné záležitosti se praetor nestará)...“ (s. 240–241)

O roli zákonů při prevenci kriminality

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„Je však projevem slabosti a bezmocnosti státu, jestliže se jeho zákony nestanou zákonnostmi společenských vztahů a jestliže prohlašuje za trestné činy v trestním zákoně činy, jež však ve skutečnosti není schopen či nechce trestat.“ (s. 135)

„Nemělo by dojít ke vzniku situace, kdy je nad síly orgánů trestního postihu postarat se alespoň o minimální pravděpodobnost odhalení a potrestání. Je-li požadavků přespříliš, je obtížné dosáhnout i jejich patřičné publicity a stává se nemožným zajistit jejich respektování. K právnímu nihilismu a k porušování zákonů nevede pouze nedostatek zákonných požadavků, ale i jejich přemíra.“ (s. 100)

Z článku Kriminalita, trestní právo, kodifikace (vybrané problémy). Trestní právo, 1998, č. 10, s. 3–11.

„V procesu schvalování nových zákonů je žádoucí se vždy ptát i na to, jak mohou ovlivnit vývoj kriminality daného druhu, zevrubně promyslet a propracovat ustanovení, jež mohou působit kriminogenně, i ustanovení, u nichž kalkulujeme s antikriminogenním působením, aby byla určitá, srozumitelná a snadno kontrolovatelná.

Zvlášť velké nedostatky jsou ve starosti státu o respektování platného práva. Je základní povinností státu postarat se o dodržování zákonů a ostatních právních norem. Stát má k dispozici řadu kontrolních institucí a mechanismů. Pokud budou náležitě fungovat, vznikne společenské klima příznivé zákonům a jejich dodržování a nepříznivé zamořování

společnosti kriminalitou. Tuto obecnou spojitost mezi právním řádem, jeho respektováním a vývojem kriminality považují za nespornou. Tato orientace našeho snažení nevyřeší všechny problémy, nicméně může znamenat výrazný pokrok. ...

V současné společenské atmosféře, pro kterou je v té či oné míře příznačné narušení tradičních hodnot, konzumní mentalita a úsilí o rychlý společenský úspěch, se velmi daří právnímu nihilismu. Pro stoupence právního nihilismu je sledovaný cíl vším a právní způsob jeho dosažení ničím. ...

V každém případě představuje právní nihilismus významný kriminogenní faktor, kterému je nutno čelit v první řadě řádným fungováním státního mechanismu, právní výchovou mládeže na školách, kvalifikovaným referováním o trestních věcech v médiích aj. Právní nihilismus bezprostředně souvisí s nedostatečnou publicitou právních informací. Je paradoxní, že přes dlouhou řadu právnických časopisů a velkou produkci popularizačních knih o právu a rozmanitých příruček stále ještě v těchto směrech existuje obrovské informační vakuum.

Při zkoumání problematiky role práva při prevenci kriminality si ovšem uvědomuji závislost práva na ostatních normativních systémech (mravních, náboženských, politických aj.) a jejich zdrojích. Zvláště dobře ji vystihuje lapidární Horatiova myšlenka „Quid leges sine moribus vanae proficiunt?“ Tato myšlenka je někdy interpretována tak, že při špatných mravech ani zákony nepomohou, zatímco při dobrých mravech jsou zbytečné. S touto interpretací se nelze ztotožnit, právo má svůj význam.“ (s. 6)

O hypertrofii práva a účinnosti práva

*Z článku **Hypertrofie práva, její aspekty a jak jí čelit.** Právník, 2016, č. 7, s. 619–625.*

„Hypertrofie práva nezáleží pouze v množství právních předpisů. Z postulátu právního státu jednoznačně plyne, že jeho obsahové uspořádání je založeno na jeho právním řádu, který by měl být alespoň relativně stabilní, relativně přehledný a relativně určitý. Ve všech těchto směrech přemíra právních předpisů celkovou situaci podstatně zhoršuje. Nemůžeme být spokojeni již se stabilitou práva. Značná část právních předpisů nemá náležitou úroveň, což vede k jejich častým novelizacím a jejich životaschopnost je většinou malá. ... Postupně se tak vytrácejí i právní jistoty. Od pradávna se zvláštní význam přisuzuje postulátu určitosti práva, vyjádřenému úslovím: „Ubi ius incertum, ibi ius nullum“ („Kde je právo nejis-

té, tam není právo žádné“). Jak se postupně rozšiřují společenské oblasti upravené právem, svobody občanů a jejich skupin jsou omezovány. Tím je ovšem omezována i **svoboda** jako jedna ze základních společenských hodnot.

Elementární význam má pak **otázka, kdo je adresátem právních norem**. Stále jsem přesvědčen, že hlavním adresátem zákonů a ostatních právních norem jsou všichni lidé, že každý člověk má respektovat své právní povinnosti. Aby je však mohl respektovat, musí je znát či mu alespoň musí být přístupné. A tu je pak ten kardinální problém, že hypertrofie práva způsobuje, že je vyloučeno, aby občan všechny právní normy jeho se týkající mohl znát, a že si potřebné znalosti musí obstarávat konzultacemi s příslušnými právními specialisty, při čemž ani tito odborníci často nemají úplný přehled po celém právním řádu. S řečeným pak souvisí i otázka srozumitelnosti právních norem a jejich jazyka. Přinejmenším u ústavních zákonů, u trestního zákoníku, u občanského zákoníku, u zákona o provozu na pozemních komunikacích a mnoha jiných zákonů by mělo jít o jazyk obecně srozumitelný všem.

Vše tak nasvědčuje tomu, že hypertrofie práva podstatně snižuje účinnost práva, ale ohrožuje i samotný právní stát. Současná situace v Evropě je přítom v tomto směru varující.“ (s. 622)

O otázce promlčení trestných činů, které nebyly v letech 1948–1989 z politických důvodů stíhány

Z vystoupení na kolokviu „Vybrané otázky odpovědnosti za trestné činy, které nebyly totalitním státem stíhány z politických důvodů“ konaného na Právníké fakultě UK dne 30. 1. 1998, které bylo publikováno v časopisu Právní praxe, 1998, č. 1, s. 6–11.

„...trestněprávní nauka všeobecně uznává, že u promlčení trestných činů by nemělo docházet ke zrušení jejich promlčení a k obnově jejich trestnosti. Ale patrně žádná právní zásada se nedá uplatnit absolutně a bezvýjimečně. U zkoumané problematiky jsou nepochybně přesvědčivé důvody pro uvážlivě stanovené výjimky z obecných zásad (srov. retribuční zákonodárství, zákon č. 184/1964 Sb. aj.). Hlavně je důležité nalézt vyvážené řešení mezi zásadami plynoucími z postulátu právní jistoty a ideou materiální spravedlnosti.“ (s. 11)

O ukládání trestů

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„Zárukou docílení výchovných účinků trestu je jeho přiměřenost spáchanému trestnému činu. Mezi výměrou trestu, jeho kvalitou a jeho funkcí existuje vnitřní závislost. Příliš mírné tresty nemohou na pachatele působit výchovně a nemohou je ani od páchaní dalších trestných činů odstrašit. Příliš mírné tresty přesvědčují pachatele o výhodnosti páchaní trestných činů a povzbuzují je k dalším deliktům.“ (s. 65)

„Příliš přísný trest nemůže pachatel uznat za spravedlivý. Pachatel je soudem za nespravedlnost odsuzován a proto má právo očekávat spravedlnost od soudu.“ (s. 69)

„Uložit pro uspokojení veřejného pobouření přísnější trest, než jaký odpovídá zvláštnostem případu a jakého třeba k nápravě pachatele, znamená obětovat skutečnou spravedlnost zdánlivé, znamená obětovat svobodu člověka pro uspokojení ostatních lidí. ... O kolik je snadnější vyvolat rozhořčení veřejnosti nad následky trestných činů, o tolik je těžší soustředit pozornost veřejnosti na jejich příčiny a získat při odstranění těchto příčin její součinnost.“ (s. 115–116)

„Exemplární potrestání se často vyskytuje v trestních věcech, ve kterých se orgánům trestního postihu podařilo zjistit pouze malou část pachatelů. ... Exemplární potrestání zjištěných pachatelů představuje konec konců snahu přenést část viny i část trestu nezjištěných pachatelů na ty, jež se podařilo chytit. V této souvislosti dostává se exemplární potrestání do rozporu se zásadou individuální odpovědnosti za zaviněné jednání.“ (s. 116–117)

„Trest, který není nutný, není ani spravedlivý. Nejsou-li občané přesvědčeni o spravedlivosti a nutnosti ukládaného trestu, pak místo aby se postavili na stranu zákona a odsoudili pachatele trestného činu, začnou s ním mít soucit a litovat ho.“ (s. 119)

„Dlouhodobé tresty odnětí svobody nejsou u kulpózních trestných činů spravedlivou odplatou.“ (s. 127)

O represi

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„V současné době je vydatné uplatňování trestní represe nezřídka projevem neznalosti skutečných příčin trestných činů a nouzovým opatřením v zájmu ochrany společnosti i ochrany občanských práv.“ (s. 31)

„Podle našeho trestního práva neexistuje žádný trestný čin, za jehož spáchání by nebylo možno ulo-

žit nepodmíněný trest odnětí svobody. Zákodárce připustil uložení tohoto nejhanlivějšího trestu pro jistotu u každého trestného činu. I v tomto směru se projevuje v trestním zákoně přeceňování možností trestu odnětí svobody.“ (s. 81)

„Represe samozřejmě nepatří mezi ideální prostředky společenského působení. I při odborném použití na pravém místě vede k rozmanitým sekundárním škodlivým účinkům. Často představuje represe ve větší či menší míře jakousi náhražku jiných opatření a její uplatňování vůbec či její uplatňování v daném rozsahu je projevem neznalosti příčin, jež vedou k výskytu daného druhu trestných činů.“ (s. 111)

„Jestliže není trest závislý především na spáchaném trestném činu, není-li především právním následkem trestného činu, pak přestává být spravedlivým. Tím přestává být trestem, neboť spravedlivost je jeho základním atributem, a stává se pouhým zabezpečovacím či výchovným opatřením. Odnětí svobody ukládané soudy v současné době zvláště nebezpečným recidivistům má nezřídka blíže k zabezpečovacím opatřením než k trestům.“ (s. 75)

„Od nepodmíněných trestů odnětí svobody se běžně očekávají účinky a výsledky, které tyto tresty samy o sobě nikdy nemohou mít, i kdyby byla úroveň výkonu těchto trestů sebevyšší. To platí jak o výchovných účincích trestu, tak i o jeho účincích zabraňujících i odstraňujících.“ (s. 76)

„Represe se nesmí nikdy stát pouze jakousi holou negací spáchaného trestného činu a nedostatků pachatelovy osobnosti. Represe musí být vždy chápána jako jeden z momentů souvislosti, jako jedno z celé série, z celé sestavy opatření směřujících k ochraně před trestnou činností, k převýchově pachatelů a k jejich resocializaci.“ (s. 77)

„Je možno si zvyknout i na ten nejtvrdější režim a zvyk otupí jeho účinnost. Jestliže se použití tvrdých opatření nestane začátkem převýchovy odsouzeného, může vést k utvrzení jeho některých záporných rysů.“ (s. 148)

O vězeňské výchově

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„Těžiště převýchovy by nemělo být ani tak v odstranění negativních vlivů na pachatele a v potlačení negativních momentů v jeho psychice, ale spíše v podpoře a v rozvoji jeho pozitivních názorů, zvyklostí a vlastností, což ovšem není možné, nebude-li pachatel chápán současně jako jeden ze subjektů výchovného působení.“ (s. 32)

„Celý systém výchovy v nápravně výchovných ústavách musí vést k sebevýchově. Výchova chápaná pouze jako navykání či přivykání je do značné míry bezcenná. Přivykáním na práci není možno u odsouzeného většinou vyvolat trvalý dobrý vztah k práci, stejně jako je málo účinné pouhé přivykání kázní apod. ... Nejde ani tak o to odsouzeného zformovat, jako spíše o to pomoci mu, aby se zformoval.“ (s. 189)

„Jednou z nejzávažnějších subjektivních příčin trestných činů jsou nedostatky ve volných vlastnostech, jako jsou cílevědomost, sebeovládání, samostatnost, nepoddajnost, ukázněnost, důslednost, píle apod. ... To, co bude dělat ve dne i v noci, je předem od A až do Zet stanoveno denním řádem a ostatními pravidly života ústavu. Tak vzniká ideální prostředí pro výchovu k životu ze dne na den a pro výchovu k nesamostatnosti, nerozhodnosti a nepoddajnosti.“ (s. 186)

„Pozornost ke vnitřním proměnám je vždy mnohem důležitější než pozornost ke vnější adaptaci odsouzeného v prostředí ústavu, než to jak odsouzený plní rozkazy, jak má ustláno své lůžko, jak sleduje denní tisk, zajímá se o zájmové kroužky, slušně se vyjadřuje atd.“ (s. 206)

„Těžko může usilovat o převýchovu odsouzeného ten, kdo je předem přesvědčen o jeho nenapravitelnosti a vidí v něm pouze nepřítele společnosti.... Nemůže však dobře využít kladných rysů odsouzených ten, kdo je nevidí či nechce vidět.... Výchovný pesimismus ve vězeňství nemá ovšem pouze historické kořeny. Svým způsobem patří i k profesionálním deformacím pracovníků vězeňství (a nejen vězeňství). Výchovná činnost v nápravně výchovných ústavách je tak obtížná, že i ti nejlépe vybraní a nejlépe připravení pracovníci mohou propadnout skepsi o významu své práce.“ (str. 184)

„Vzniká situace, že máme naučit správně užívat svobody někoho, komu tuto svobodu bereme.“ (s. 142)

Z článku Za reformu systému trestů. In Sborník prací z trestního práva. K sedmdesátým narozeninám prof. Dr. Vladimíra Solnaře. Praha: Universita Karlova, 1969, s. 73–89.

„Stále představuje trest odnětí svobody spíše nebezpečí negativních vlivů než resocializační či výchovné opatření. Vliv společnosti vězňů na jednotlivé vězně je v mnoha směrech intenzivnější než působení vězeňského personálu nebo jiné vlivy. Vězni a personál ve vězeňských zařízeních mají dostatek důvodů, aby byli proti sobě ve střehu, a tak žijí vedle sebe ve více či méně uzavřených společenských. Bylo by možno mluvit i o dvou nepřátelských táborech. Mezi nimi

nezuří však obvykle válka na život a na smrt, je to spíše jakási studená válka, při které mají obě skupiny zájem na zachování určitého pořádku.

Jedním ze základních problémů každého vězeňství je problém překonání této bariéry mezi vězněm a personálem. Zájmy nápravné činnosti vyžadují, aby tato společnost byla rozrušena a aby mezi nimi vznikly co nejčastější a nejotevřenější kontakty (samozřejmě nemám na mysli kontakty v podobě násilných útoků či kázeňských trestů).“ (s. 78)

„Velmi důležité by bylo přiblížit podmínky života odsouzených vězňů normálním společenským podmínkám. U vězňů jde většinou o lidské jedince, u kterých neměl proces socializace normální průběh. Nenormální podmínky vězeňského života však mohou jejich odcizení od společnosti ještě prohloubit. Rozvoj opravdové nápravné péče bude vyžadovat, aby do uzavřených ústavů byli umísťováni především nebezpeční vězni. Bude nutno vedle polootevřených ústavů zřizovat i ústavy otevřené. Podle stupně nápravy bude možno vězně přemísťovat a tak mu postupně dávat větší a větší možnosti samostatného rozhodování, provádět u něho „gymnastiku chování“, nechat ho okoušet svobodu stále ve větší a větší míře a tak usměrňovat jeho vstup do svobodného života až do podmíněného propuštění. V otevřených příp. polootevřených ústavách by mohli vězňové sami hospodařit se svým výdělkem, nosit vlastní oděv, starat se o jeho opravy, zde by se mohla zrušit či omezit cenzura apod. Mnozí odsouzení z otevřených ústavů by mohli být zařazováni do práce individuálně do různých závodů, případně účastnit se individuálně i společenského života ve městě, takže by se otevřený ústav mohl v některých směrech stát jakousi noční klinikou. V takových podmínkách by bylo pro soud mnohem snadnější prověřit kandidáty na podmíněně propuštění.“ (s. 81)

O recidivě

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„Pro některé pachatele je jejich resocializace úkolem, jenž přesahuje jejich síly.“ (s. 21)

„Proces resocializace pachatele nemůže být nikdy určen pouze působením trestu, byť by šlo o trest sebedelší a sebecitelnější. Převýchova pachatele a jeho resocializace musí být vždy záležitostí celého komplexu různých opatření, ať již jde o trestní opatření, opatření společenského působení, výchovnou součinnost společenských organizací, pomoc při změně prostředí, opatření bytu, vhodné práce aj. Jinak řečeno:

v zájmu resocializace pachatele se musí kolem něho vytvořit jakási jednotná výchovná fronta.“ (s. 52)

„Neúčinnost tohoto dřívějšího trestu nás musí především vyprovokovat k tomu, abychom provedli rozbor důvodů této neúčinnosti a příčin recidivy. Jestliže to neuděláme a jestliže podle výsledků zkoumání nezaměříme další výchovu trestem i další výchovu mimotrestními prostředky patřičným směrem, selže i nový trest, byť by byl sebestřísnější.“ (s. 87)

„Řetěz trestných činů a trestů, s jakým se setkáváme u recidivistů, nemusí svědčit jen o hluboké narušení pachatele, ale může svědčit i o tom, že tresty měly na pachatele škodlivý vliv.“ (s. 147)

„Naše trestní politika však u recidivistů propuštěných nedávno z výkonu trestu odnětí svobody žádné málo závažné trestné činy a málo závažná provinění nezná. Každé zaváhání, každý krůček zpátky posuzujeme ihned jako zklamání důvěry a jako celkové selhání a přísně je postihujeme. Po lidech, jejichž negativní rysy se utvářely celá dlouhá léta, chceme, aby najednou byli dokonalejší než dokonalí.“ (s. 213)

„O příčinách recidivy není v rozhodnutí obvodního soudu ani v rozhodnutí městského soudu nejmenší zmínka. Soudy vidí jen to, že se nové trestné činnosti dopustila krátce po svém propuštění, což zvyšuje její společenskou nebezpečnost.“ (s. 219)

„Vytvoření vězeňského systému zaručujícího, že odsouzení nebudou odcházet z výkonu trestu vcelku narušenější, než byli v době svého příchodu do vězeňského zařízení, by bylo nemalým úspěchem.“ (s. 141)

„Abychom mohli na recidivistovi chtít, aby se nevracel do svého prostředí, musíme mu dát reálnou možnost žít jinde, získat nové známé a nové přátele. ... Jsem pro zásadní řešení otázky. ... Postpenitenciární péče je v současné době jedním z nejzanedbávanějších úseků naší trestní politiky.“ (s. 223)

O zjišťování příčin trestného činu

Z knihy O trestu a vězeňství. 1. vyd. Praha: Academia, nakl. ČSAV, 1967.

„Soudy se zabývají zkoumáním osobnosti pachatele hlouběji vlastně pouze tehdy, vynoří-li se pochybnosti o jeho přičetnosti.“ (s. 88)

„Předpokladem řádného rozhodnutí soudu o trestu i o vině, řádného výkonu trestu i výchovného spolupůsobení veřejnosti je zjištění subjektivních příčin i ostatních podmínek spáchaného trestného činu tkvících v osobnosti pachatele a jeho poměrech.“ (s. 86)

„Rozhodování trestních věcí však není možno redukovat pouze na rozhodování o vině a trestu. Jeho

nerozlučnou součástí je i zjišťování podmínek, které ke spáchání trestného činu vedly, ať již jde o podmínky vnitřní, tkvící v osobnosti pachatele, či podmínky vnější, tkvící v sociálních vztazích. Generálně preventivní působení soudu se nevyčerpává pouze spravedlivým potrestáním pachatele. Před zraky občanů třeba odhalit nejen trestný čin a jeho pachatele, ale i jeho sociální a ideové kořeny.“ (s. 139)

O trestu smrti

Z článku Za reformu systému trestů. In Sborník prací z trestního práva. K sedmdesátým narozeninám prof. Dr. Vladimíra Solnaře. Praha: Universita Karlova, 1969, s. 73–89.

„Odpovědně lze říci, že trest smrti má větší význam pro uklidnění občanů než pro jejich bezpečnost. Ale žádná či nepatrná pozitivní účinnost trestu smrti je pouze jednou stránkou složitého problému. Trest smrti má chránit společnost, ale ve skutečnosti pravděpodobně spíše narušuje systém hodnot, na kterém musí být naše společnost založena (úcta k člověku a jeho nedotknutelnost). Trest smrti je absolutní trest. Ale absolutní vina člověka či absolutní svoboda přece neexistují. Za trestný čin odpovídá jeho pachatel, ale na každém trestném činu i na každém pachateli má svůj podíl i společnost. Zločinec by se neměl stát obětí beránkem pro čisté svědomí jednotlivých občanů ani pro čisté svědomí společnosti.

Za zvlášť významný nedostatek trestu smrti pokládám jeho nenapravitelnost. Těžko existuje přesvědčivější argument pro zrušení trestu smrti než inscenované procesy z padesátých let. Ale justiční omyly jsou možné i v dobře organizované společnosti i v trestním řízení s maximálními právními zárukami.

Doufejme, že budeme ... státem, který trest smrti zruší a nahradí ho trestem odnětí svobody na doživotí či na dlouhá léta nebo ochranným léčením.“ (s. 77)

Z příspěvku Demokracie a trest smrti. In Trest smrti jako problém nejen právní, ale i filosofický a morální. Sborník ze semináře pořádaného pracovní skupinou trestního práva Ústavu státu a práva ČSAV dne 3. 4. 1990. Praha: Ústav státu a práva ČSAV, 1990.

„Základní rozpor trestu smrti tkví právě v tom, že má chránit společnost, ale současně vážně narušuje demokratický systém hodnot, na kterém musí být založena a jehož podstatnou součástí je přirozená důstojnost lidské bytosti a její právo na život. Vyjádřeno zkratkou: bojujeme proti vraždám popravami, chráníme lidské životy zabíjením lidí.“

Univ. prof. Dr VLADIMÍR SOLNAŘ:

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERSITY KARLOVY K REFORMĚ
PRÁVNICKÝCH STUDIÍ

Praha 1948

VLADIMÍR SOLNAŘ:

Právnická fakulta university Karlovy k reformě právnických studií.

Registratura děkanství právnické fakulty university obsahuje obširný fascikl, jehož první zaprášené a sežloutlé listy sahají do r. 1882 a jehož poslední stránky jsou datovány dny nedávno minulými. Je to spis o reformě právnického studia, nebo jak je nadepsán, o reformě studijního řádu, jistě jeden ze svazků s nejširším časovým rozpětím v této registratuře. Svazek obsahující závažný kus historie právnické fakulty, na němž se z těch členů právnické fakulty, kteří již nežijí, podíleli vynikajícím způsobem Heyrovský, Henner, Pražák, Ott, Miříčka a mnozí jiní.

Z těchto zprvu rukopisných a později strojem psaných návrhů, namnoze velmi důkladných, podává se zároveň dosti jasně postup prací na přípravě reformy právnických studií za habsburské monarchie i v Československu, postup, který myslím bez násilí možno rozdělit do tří období, jichž dělítkem jsou jednak návrhy učiněné z podnětu prací rakouské komise k podpoře správní reformy r. 1914, jednak doba kolem státního převratu r. 1918, který dal reformním pracem nový impuls. První období sahá proto asi do r. 1913, druhé od r. 1914 do r. 1918, třetí bylo násilně ukončeno německou okupací, takže přítomnost po osvobození bychom již mohli řadit do období čtvrtého.

I. Kdo by chtěl dále třídit, našel by v prvním období ještě další dělidlo v roce 1893, kdy se právnickému studiu dostalo nové zákonné úpravy, které v podstatě platí dodnes, takže reformy před tímto datem navrhované nemají přímý vztah k úpravě nyní platné, třeba nebyly vždy zcela neaktuální: tak bylo-li r. 1886

ve vyžádaném dobrozdání o reformě studijního řádu z r. 1855 zamítnuto dělení judičiální státní zkoušky¹⁾ a různá úprava zkoušek pro službu justiční a správní, nebo bylo-li r. 1883 doporučováno nepovolovati konání judičiální zkoušky v posledních týdnech VIII. semestru nebo stal-li se r. 1886 pokus navrhnouti prodloužení studia na 5 roků (Zucker, Hanel), kterýžto podnět však nedosáhl většiny a proti němuž se vyslovil zejména Randa. O prostředcích proti studiu in absentia bylo již v této době uvažováno.

Po úpravě r. 1893 došlo k významnějšímu reformnímu pokusu teprve roku 1907, kdy vídeňská právnická fakulta navrhla doporučení kandidátům historické státní zkoušky, aby ji konali již po 3. semestru, což došlo souhlasu také české právnické fakulty pražské.

Později učinila vídeňská universita určité návrhy na novou úpravu studijního a zkušebního řádu, z nichž nejvýznamnější byly:

1. konání první státní zkoušky koncem 3. semestru,
2. započítatelné poslouchání kterékoli přednášky počínaje prvním semestrem,
3. fakultativní zavedení druhé mezizkoušky státní, jakmile byla absolvována příslušná povinná kolegia,
4. úspěšná rigorosa nahrazují příslušné zkoušky státní.

¹⁾ Jako důvod zamítavého rozhodnutí se uvádělo, že takové dělení zcela zanedbává vnitřní organickou souvislost formálního a materiálního práva jakož i četné zjevné i skryté styčné a navzájem navazující body soukromého i trestního práva jakož i civilního a trestního procesu a že násilně roztrhává skupiny právního řádu, které jen v souvislosti mohou býti pochopeny a jimž jen tak může býti porozuměno. Často teprve znalost procesu objasní smysl a dosah hmotného práva a naopak. S vědeckého hlediska byl by to proto politováníhodný krok zpět, kdyby pro pohodlí studujících nebo z domněle pedagogických zřetelů (kontrola pile studujících) měla býti libovolně roztržena jednotná oblast vědění, kterou zahrnuje zkouška judičiální a kterou má každý právník před vstupem do praxe přehlédnouti. Podporovalo by se tím jen kusé vědění, které je nejslabší stránkou všech semestrálních zkoušek. Tak posudek profesorského sboru.

Právnická fakulta české university v Praze se vyslovila v podstatě pro požadavky uvedené ad 1 a 4 s tou změnou, že doporučovala konati historickou státní zkoušku počátkem IV. semestru a navrhovala doplniti státovědecké rigorosum zkouškou ze správního práva. Nedoporučila návrhy vídeňské university uvedené ad 2 a 3.

II. V létě 1913 došly děkanství návrhy komise pro podporu reformy správy.²⁾ Profesorský sbor se usnesl konati nejprve oddělené porady mezi zástupci oborů historických, judičiálních a státovědeckých; každá skupina měla zvoliti dva referenty pro šestičlennou komisi, která by se pod předsednictvím děkana usnesla o konečných návrzích pro profesorský sbor. Referenty byly zvoleni prof. Heyrovský, Henner za historiky, Ott a Hermann-Otavský za judicialisty, Horáček a Hobza za státovědce. Profesorský sbor jednal o návrzích, které byly snad nejdůkladnějším reformním elaborátem pražské fakulty vůbec a usnesl se v podstatě navrhnouti:

1. Historické studium buď zkráceno na dva semestry; proti tomuto návrhu podala většina historiků obsáhlé a důkladné minoritní votum pracované Heyrovským. Dále bylo doporučeno konati historické rigorosum hned po státní zkoušce historické (tu byl zřejmě nedostatečně odhadnut nepříznivý vliv tohoto opatření na studium ve II. studijním oddílu).

2. Vzhledem k propedeutickému charakteru studia právní historie bylo doporučeno ponechati historické disciplíny na počátku studia. K tomuto návrhu podali minoritní votum profesori Miříčka, Kadlec, Prušák a Hobza doporučující umístiti historický oddíl do dvou posledních semestrů, kde bude prý o věc větší zájem. Toto votum naznačuje však také možnost odstraniti vůbec t. zv. studijní oddíly nebo látku uspořádati podle obsahové souvislosti.

²⁾ Tyto návrhy omezovaly mimo jiné historické studium na 2 semestry, oddělovaly studium judičiální (3 semestry) od státovědeckého (3 semestry), zaváděly povinná praktická cvičení a jako součást státních zkoušek klausurní práce.

3. První státní zkouška buď konána počátkem III. semestru.

4. Druhý studijní oddíl buď rozdělen ve dva díly oddělené judičiální státní zkouškou jako mezizkouškou, neboť studium judičiální je přípravou k státovědeckému a zaručí se tak prý parita studiu státovědeckému, které bylo dosud zkracováno; studium se tím podle názoru profesorského sboru zkrátí. Proti tomuto bodu podalo závažné minoritní votum 7 profesorů, z něhož jsou dosud aktuální tato slova:

Dělení disciplin druhého období studijního jest dělení ryze mechanické. Celý právní řád státu, jakož i hospodářské zjevy a sociální tendence, uskutečňující se na podkladě tohoto právního řádu, nejen že tvoří jednotný mohutný předmět pozorování, nýbrž i mnohé z disciplin státovědeckých jsou v mnohem těsnějším vztahu k oborům judičiálním než k jiným členům své vlastní rodiny. Abychom vybrali jen příklad, jest teoretické národní hospodářství mnohem bližší právu soukromému než národohospodářské politice, kteráž opět je v těsných vztazích ku právu správnímu. Avšak i když z výše ryze teoretického uvažování sestoupíme ku pozorování toho, jak jednotlivé obory ve skutečnosti do sebe navzájem zasahují, najdeme důvody, jež mluví proti tomu, aby obory judičiální se prostě předesílaly před státovědecké. Kdo přednáší soukromé právo, ať zvláštní či všeobecné, bude nanejvýš vděčen za to, smí-li předpokládati, že se posluchačům současně přednášejí některé problémy, jež jest bližší vysvětliti v národním hospodářství, jako hodnota, peníze, měna, kapitál, důchod pracovní, podnikatel, funkce cenných papírů, asociací atd. aneb také některé otázky práva správního. A podobně uvítá zástupce civilního procesu co nejvřeleji, smí-li předpokládati, že jeho posluchačům základní státní zákon o moci soudcovské, pojem správy a podobné věci nejsou neznámé veličiny. Že záměna, totiž předeslání oborů státovědeckých, neznamenala by rovněž nějaké zlepšení, nepotřebuje tuším zevrubnějšího odůvodnění. Aby byl zase vytčen jen příklad, budiž ukázáno na to, že úspěšné pojednání o právu poplatkovém zdá se býti sotva možným bez základních pojmů práva soukromého. ...

... Každá zkouška způsobuje již drahý čas před termínem zkušebním značnou depresi kandidáta a nutí jej věnovati svou pozornost pouze bližící se zkoušce a pustiti se zřetele všechny ostatní zájmy, třeba zasluhovaly povšimnutí. Pozorujeme-li materiál studentstva, můžeme snadno rozlišovati dvě skupiny. Jedna skupina pracuje málo nebo nepracuje ničeho, ... Když pak se blíží zkouška, shltne se zkušební látka povrchně a na zdařbůh s mezerami. Členové druhé skupiny připravují se svědomitě, pokračujíce povlovně s tím, co v přednáškách se jim podává, na zkoušku, byť

i hrozila teprve v dáli. Přes to však a nejsouce nuceni odpirati si radosti, jež nejkrásnější věk lidský s sebou přináší, mají mnoho volného času, jehož mohou použití a také skutečně používají k získání mnohých krásných a užitečných vědomostí ležících mimo jejich obor povolání, jakož i k hlubšímu odbornému vzdělání. Podepsaní mají za to, že při řešení této otázky největší pozornosti zasluhuje právě tato skupina studentstva. Co pak se dokáže rozdělením dosud jednotného období studijního na dvě? Skupina výše na prvním místě uvedená se nezkazí. Avšak skupina druhá, nebude-li právě zničena, bude zajisté silně zdecimována. Bude jí vzata chuť a možnost intensivnější práce a bude nucena obrátiti svůj zřetel pouze na to, co se při zkoušce jeví nezbytně nutným k dosažení toho neb onoho kalkulu. A kdo již za universitních studií se nenaučil způsobu a metodě důkladné a samostatné práce, nepřiučí se tomu ani později snadno. Že to není pouhý výplodek obrazotvornosti, o tom poučují zkušenosti již nyní získané. Nejen, že jest líknavá návštěva přednášek právě v posledních semestrech studií; semináře jsou v tomto semestru takřka prázdné a to i takové, v nichž se účastníkům nepodává nic méněcenného; a odhodlají-li se přece někteří k návštěvě jich, ředitel zřídka tuším bude moci očekávati větší práce od účastníků. Nemůže jim to také nikterak zalívat. Rozdělíme-li druhé období studijní na dvě oddělení, dožijeme se dvou osmých semestrů. Jest velmi chvalitebné, chce-li se klestiti dráha pro zvýšení vzdělávacích zařízení fakulty. Zbývá jen otázka, zda jest také možno jich plnou měrou a pohodlně využítkovati. Vědecký způsob studií utrpí tím znatelnou újmu a studium ke zkoušce vstoupí tím neutěšeně do popředí. Touto cestou mohla by universita snadno klesnouti na úroveň ústavu pro »ceповání úředníků«.

Votum podepsali Ott, Heyrovský, Henner, Hermann, Krčmář, Hora, Kallab.

5. Nebyla doporučena povinná praktická cvičení, jak se na na nich usnesli — ovšem podmíněně — zástupci předmětů judičiálních k návrhu prof. Miříčky — a to pro nedostatek potřebných sil a pro obtíže při rozdělování posluchačů; rovněž byly odmítnuty práce klausurní jako součást státních zkoušek.

6. Ostatní návrhy většinové i minoritní týkají se jednotlivých předmětů, zejména zavedení Úvodu do právních a státních věd v prvních 6 nedělích studia, právní filosofie se zvláštním zřetelem k jejím dějinám v III. oddílu studijním, povinného mezinárodního a finančního práva jako předmětů zkušebních atd.

Tímto návrhem zabýval se pak profesorský sbor r. 1916 ještě jednou, když mu byly dány na vědomost návrhy a dobro-

zdání ostatních rakouských universit. Profesorský sbor (referent prof. Krémář) setrval na svém usnesení, ale pro případ, že by je ministerstvo nepřijalo, vyslovil se

1. pro omezení historického oddílu na 3 semestry,
2. pro ponechání nerozděleného druhého studijního oddílu, jenž by zahrnul předměty judičiální i státovědecké.

Dále bylo navrženo, aby se po 4 semestry sbíraly zkušenosti k otázce povinných praktických cvičení.

III. Po převratu 1918 spolupůsobil profesorský sbor především svými návrhy při provádění menších změn vyvolaných novými poměry státoprávními. Roku 1923 byl prof. Miříčka jmenován na návrh výboru Ústředního spolku učitelů vysokoškolských předsedou ankety pro úpravu právnického studia. Za členy této ankety, která postupovala podle dotazníku vypracovaného předsedou, byli zvoleni též tři zástupci profesorského sboru, avšak s výslovným připomenutím, že nezastupují fakultu jako celek a mají tudíž volnost hlasování.

Z fakultních spisů se dále dovídáme, že byl dvakrát předmětem jednání návrh, aby druhý studijní oddíl byl rozdělen na oddíl judičiální a státovědecký s postupovou zkouškou mezi oběma oddíly; tento podnět se pak stal v podstatě součástí návrhu profesorského sboru na celkovou reformu právnických studií učiněného r. 1936 (referent prof. Wenig). Bezprostředním podnětem k tomuto celkovému návrhu byla osnova zákona, obsahujícího základní ustanovení o studiu a zkouškách právnických a osnova vládního nařízení o podmínkách pro nabytí doktorátu práv, obě vypracované ministerstvem školství r. 1935, které zkracovaly historickoprávní studium na 2 semestry, zaváděly vedle římského práva jediný historický předmět Vývoj práva ve středověku a novověku, zaváděly dělenou historickou mezizkoušku, pro každou skupinu studia pak povinná praktická cvičení a konečně vědecký doktorát práv. Profesorský sbor provedl nejprve odmítavou kritiku těchto návrhů (srov. Právník 1936, str. 1 a n.), načež 3. prosince 1936 podal většinou hlasů usnesené návrhy vlastní; studium mělo být devítisemestrové, mělo být rozděleno do 3 oddílů po

3 semestrech, oddíl historický měl být nahrazen oddílem všeobecným zahrnujícím vedle disciplin úvodních a historických též právo a řízení trestní; zkoušky měly být upraveny podle vzoru dosavadních rigoros, měly být čtyři, z nich první dvě postupové; měly být podmínkou doktorátu, vedle něhož měl být zaveden další doktorát »právní vědy« (srov. Právník 1937, str. 1 a n.).

Vládní nařízení z 13. ledna 1939, č. 16 Sb. II, které provedlo část tohoto návrhu (rozdělení studia do tří oddílů) stalo se základem úpravy platné na Slovensku, kdežto v zemích českých působil jen krátce a po osvobození pozbylo hledíc v vládním nařízení č. 9/1945 Sb. významu.

IV. Reformou právnického studia zabýval se r. 1947 sbor expertů jmenovaný ministerstvem školství a osvěty z profesorů právnických fakult, zástupců zúčastněných úřadů i stavovských organizací.

*

Z hořejšího přehledu, který se dotýká hlavních fází reformy právnického studia u nás v posledních několika desetiletích, je patrné, že všechny význačnější návrhy³⁾ se hleděly vypořádati s jedním základním nedostatkem dosavadní úpravy, jenž byl někdy poněkud jednostranně a nepřesně označován jako studium in absentia. Ve skutečnosti nejde ani tak o studium in absentia jako spíše o to, že na právnických fakultách větší měrou než na fakultách a vysokých školách jiných velká část studujících nevěnuje čas určený pro studium vůbec studiu, ale věcem jiným. Příčina tohoto zla je nemalou měrou v příliš liberalistické úpravě právnického studia, která tyto výstřelky dovoluje. Hlavním posláním každé úspěšné reformy právnického studia hodné tohoto označení musí být náprava tohoto tradičního nedostatku právnických studií. Také zanedbávání studia

³⁾ Totéž lze říci také o návrzích soukromých, jimiž se toto pojednání nezabývá.

státovědeckého jeví se nám spíše dílčí složkou tohoto problému nežli něčím, co by se vyskytovalo jen při studiu státovědeckém.⁴⁾

Pokusy, jak čeliti tomuto zlu, jsou dvojího druhu. Některé návrhy chtějí děliti studium do kratších časových období uzavřených zkouškami. Řešení, které sice nutí i liknavé studující k přípravě na zkoušky, jehož nebezpečí však je v tom, že mohou býti rozrušeny přirozené souvislosti mezi jednotlivými úseky právního řádu a hospodářství; nebezpečí tím větší, čím užší skupiny by byly takto vytvářeny a čím kratšími intervaly by byly tudíž jednotlivé zkoušky odděleny. Příprava na zkoušku není totožná s prohloubeným studiem, podporovaným návštěvou seminářů a cvičení, které je takovouto úpravou podstatně znesnadněno. Mohlo by se státi, že by studující poznával odděleně jednotlivé úseky právního řádu, nikoli právní řád v jeho celistvosti. Zdůraznění jednotlivostí by zatlačilo do pozadí to, co je právnímu řádu společné, hlavně metodu právního usuzování. Jakýsi korektiv by tu sice mohla poskytnouti závěrečná zkouška doktorská, ale ovšem jen pro ty studující, kteří by se jí vůbec chtěli podrobiti.

Jiná skupina návrhů doporučuje mezizkoušku jen jednu, která by dělila přípravné studium od vlastního studia platného práva a hospodářství. Toto řešení by bylo lze přijmouti pod podmínkou, že budou uplatněny účinné prostředky, jak přinutiti studující v druhém oddílu studia, aby skutečně po celou dobu tomuto oddílu vyhrazenou studovali. Takovými prostředky by mohl býti zákaz výdělečné činnosti studium znemožňující, vhodnější úprava přednášek, povinná kolokvia, zejména však povinná a kontrolovaná cvičení, která by po způsobu jakýchsi právnických laboratoří či klinik učila posluchače v menších skupinách umění právního usuzování a vyjadřování. Podrobnější úvaha by nepochybně ukázala, že taková cvičení, jež bývala bez bližšího šetření odmítána jako neproveditelná, by ne-

⁴⁾ Není arci pochyby, že zvláště státovědecké studium musí býti prohloubeno.

byla úkolem nespílnitelným ani na fakultách s velkým počtem posluchačů. Zavedení takových cvičení bylo by pak úkolem nad jiné záslužným, neboť není pochyby, že jen pronikavou reformou metod právního studia lze přetvořiti právní fakulty, které pro velkou část posluchačů byly jen ústavy provádějícími zkoušky, na skutečné právní školy.

Nejlepším východiskem z tohoto dilemmatu dvojího řešení byla by ovšem úprava taková, která by spojovala přednosti obou a dovedla při tom zeslabit jejich nedostatky. Pokusiti se o takové řešení jest úkolem velmi obtížným, ale zároveň úkolem, na jehož splnění závisí úspěch reformy právního studia.

Proti tomuto základnímu úkolu ustupují do pozadí ostatní reformní problémy, třebaže mnohdy významné. Zdar doporučovaných změn závisí totiž podstatně od splnění onoho hlavního reformního požadavku. Zejména si nelze slibovati žádný zisk od prodloužení studia, tím méně nebude-li tu záruka, že bude určené doby skutečně k studiu využito.